

วตฺถุ ราชคเห สมฺภูจิตํ ๑

อ. เรื่อง ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในพระนครชื่อว่าราชคฤห์ ๑

ราชคหนครสฺส กิร อวิหฺมุเร สกฺกํ นาม นิคมํ อโหสิ, ตตฺถเกโก มจฺฉริ โกสิโย นาม เสฏฺฐิ อสฺสีโกสิยวิโกปฏฺฐิสฺสตี ๑

ได้ย่นว่า อ. นิคม ชื่อว่า ลักกระ ได้มีแล้ว ในที่ไม่ไกล แห่งพระนครชื่อว่าราชคฤห์, อ. เศรษฐี ชื่อว่าโกสิยะ ผู้มีความตระหนี่ คนหนึ่ง ผู้มีสมบัติอันบุคคลพึงเสวยมีโกสิยแปดสิบเป็นประมาณ ย่อมอยู่เฉพาะ (ในนิคมชื่อว่าลักกระ) นั้น ๑

โส ตินฺนคฺเคน เตลพินฺทุมปี ปเรสํ น เทติ ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น ย่อมไม่ให้ แม่ซึ่งหยาดแห่งน้ำมัน ด้วยปลายแห่งหญ้า (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น ๑

น อตฺตนา ปริภุชฺชติ ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น ย่อมไม่บริโภค ด้วยตน ๑

อิติสฺส ตํ วิวาชํ เนว ปุตฺตทาราทีนํ น สมณพฺรหฺมณานํ อตฺถํ อนฺุโมติ รกฺขสปริคฺคหิตา โปกฺขรณิ วิย อปริโมคํ ติฏฺฐตฺติ ๑

อ. สมบัติอันบุคคลพึงเสวย นั้น (ของเศรษฐี) นั้น ย่อมไม่อำนวย (ซึ่งประโยชน์) (แก่ปิยชน ท.) มีบุตรและทาระเป็นต้นนั้นเทียว, ย่อมไม่อำนวย ซึ่งประโยชน์ แก่สมณะและพราหมณ์ ท., เป็นของอันใคร ๆ ใช้สอยไม่ได้ (เป็น) ย่อมตั้งอยู่ รวากะ อ. สรรูปภรณี อันอันผีเสื้อน้ำกำหนดถือเอาแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้แล ๑

สฺตถา เอกทิวสํ ปจฺจุสฺสมเย มหากรฺรณสมฺปาตฺติโต วุฏฺฐาย สกฺลโลกธาตฺยุํ โพรณเยยพฺนฺธเว โอลเกนฺโต ปณฺจจตฺตาฬิโยชนมตฺถเก วสนตฺสฺส เสฏฺฐิโน สบฺชาปติกสฺส สฺตธาปตฺติผลสฺส อุปนิสฺสยํ อทฺทส ๑

ในวันหนึ่ง อ. พระศาสดา เสด็จออกแล้ว จากสมาบัติอันประกอบแล้วด้วยพระกรุณาใหญ่ ในสมัยเป็นที่ขจัดเฉพาะซึ่งมีดทรงตรวดอยู่ ซึ่งสัตว์ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งสัตว์ผู้ควรซึ่งอันตรายรู้ท. ในโลกธาตุทั้งสิ้น ได้ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งโสดาปัตติผล ของเศรษฐี ผู้เป็นไปกับด้วยปชาบดี ผู้อยู่อยู่ในที่สุดแห่งโยชนสี่สิบห้า ๑

ตโต ปริมหิวเส ปน โส ราชานํ อุปฏฐาตุํ ราชเคหํ คนตฺวา ราชูปฏฺฐาณํ กตฺวา อาคจฺจนโต เอกํ ฉาตชฺฌตฺตํ
ชนปทมนุสฺสํ กุมมาสฺสํ ฏปฺลลํ ฆาตฺตํ ทิสฺวา ตตฺถ ปิปาสํ อุปฺปาเตตฺวา อตฺตโน ฆรํ คนตฺวา จินฺเตสิ
“สจหา ‘ฏปฺลลํ ฆาตฺตํ’ โมมฺหิตํ วกฺขามิ, พหุ มยา สหํ ฆาตฺตํ มา ภวิสฺสเนติ, เอวํ เม พหุ
ติลตณฺทูลสฺสปีผาณิตาหิ นิ ปริกฺขยํ คมิสฺสเนติ, น กสฺสจฺจ กเถสฺสสมิตฺติ ตณฺหํ อธิวเสเนโต จรติ ฯ”

ก็ในวันอันมีในก่อน (แต่วัน) นั้น (อ. เศรษฐี) นั้น ไปแล้ว สู่พระราชวัง เพื่ออันบำรุง ซึ่งพระราชฯ กระทำแล้ว ซึ่งการบำรุง
ซึ่งพระราชฯ มาอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งมนุษย์ผู้อยู่ในชนบท ผู้นั้นความหิวแผดเผาแล้ว คนหนึ่ง ผู้เคี้ยวกินอยู่ ซึ่งชนมกุมมาส
ซึ่งชนมเบื่อง ยังความกระหาย (ในชนม) นั้น ให้เกิดขึ้นแล้ว ไปแล้ว สู่เรือน ของตน คิดแล้ว ว่า “ถ้าว่า อ. เรา จักกล่าว
ว่า ‘(อ. เรา) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเคี้ยวกิน ซึ่งชนมเบื่อง ย่อมเป็น’ ดังนี้ไซ้, (อ. ชน ท.) ผู้มาก เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเคี้ยวกิน กับ
ด้วยเรา จักเป็น, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่), (อ. วัตร ท.) มีงาและข้าวสารและเนยใสและน้ำอ้อยเป็นต้น อัน
มาก ของเรา จักถึง ซึ่งความสิ้นไปรอบ, (อ. เรา) จักไม่บอก แก่ใคร ๆ” ดังนี้ ยังความอยาก ให้อยู่ทับอยู่ ย่อมเที่ยวไป ฯ

โส คจฺจนเต (P31) คจฺจนเต กาเล, อุปฺปณฺณูปฺปณฺณุกาโต ธมฺนิสนฺถตฺตโต ชาติ, ตโต ตณฺหํ อธิวเสตฺตํ
อสฺสโกเนโต คพฺภํ ปริสิตฺวา มณฺจํ อุปฺคฺยหิตฺวา นิปฺชฺชิ ฯ

(อ. เศรษฐี) นั้น, ครั้นเมื่อกาล ไปอยู่ ไปอยู่, เป็นผู้มีความเหลือซึ่งและความเหลือซึ่งเกิดแล้ว เป็นผู้มีความพึงแล้ว
ด้วยเส้นเอ็น เกิดแล้ว, ในลำดับนั้น (อ. เศรษฐี) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันยังความอยาก ให้อยู่ทับ เข้าไปแล้ว สู่ห้อง นอนคู้
เข้าแล้ว ซึ่งเตียนน้อย ฯ

เอวํ คโตปิ ชนทานิยาเยน กสฺสจฺจ กิณฺจจิ น กเถสิ ฯ

(อ. เศรษฐี) แม้ผู้ถึงแล้ว (ซึ่งความทุกข์) อย่างนี้ ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ แก่ใคร ๆ เพราะความกลัวแต่อันเสื่อมไป
แห่งทรัพย์ ฯ

อถ นํ ภริยา อุปฺสงฺกมิตฺวา ปิณฺณํ ปริมฺชฺชิตฺวา “กินฺเต สามี อผาสฺสเนติ ปุจฺฉิ ฯ”

ครั้งนั้น อ. ภรรยา เข้าไปหาแล้ว (ซึ่งเศรษฐี) นั้น ลูบคลำแล้ว ซึ่งหลัง ถามแล้ว ว่า “ข้าแต่นาย (อ. ความทุกข์) มีใช้ความ
สำราญ อะไร (มีอยู่) แก่ท่าน” ดังนี้ ฯ

“น เม กิณฺจจิ อผาสฺสํ อตฺถิติ ฯ”

(อ. เศรษฐี) กล่าวแล้ว ว่า “(อ. ความทุกข์) มีใช้ความสำราญ อะไร ๆ มีอยู่ แก่เรา หามิได้” ดังนี้ ฯ

“กินฺนุ โข เต ราชฯ กุปีตติ ฯ”

(อ. ภรรยา ถามแล้ว) ว่า “อ. พระราชฯ กริ้วแล้ว ต่อท่าน หรือหนอแล” ดังนี้ ฯ

“ราชฯปิ เม น กุปฺปตฺติ ฯ”

(อ. เศรษฐี) กล่าวแล้ว ว่า “แม่ อ. พระราชฯ ย่อมไม่กริ้ว ต่อเรา” ดังนี้ ฯ

“อถ ภินฺเต ปุตฺตธิตฺตาหิ วา ทาสกมฺมกราหิหิ วา ภินฺนิจิ อมฺนาปํ กตํ อตฺถิตฺติ ๑

(อ. ภรรยา ถามแล้ว) ว่า “(ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่), (อ. กรรม) อันไม่ยังใจให้เอิบอาบ อะไร ๆ อันบุตรและธิดา ท. หรือ หรือว่า (อันชน ท.) มีทาสและกรรมกรเป็นต้น กระทำแล้ว แก่ท่าน มีอยู่ หรือ” ดังนี้ ๑

“เอวรูปฺปิ นตฺถิตฺติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. กรรม) แม้อันมีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่มี” ดังนี้ ๑

“กิสฺมี ปน เต ตณฺหา อตฺถิตฺติ ๑

(อ. ภรรยา ถามแล้ว) ว่า “ก็ อ. ความอยาก ในอะไร มีอยู่ แก่ท่าน (หรือ)” ดังนี้ ๑

เอวํ วุตฺเตปิ, ธนฺทานิยาเยน ภินฺนิจิ อวตฺวา นิสฺสทฺโธว นินฺนชฺชิตฺติ ๑

(ครั้นเมื่อคำ) อย่างนี้ (อันภรรยา) แม้อีกแล้ว, (อ. เศรษฐี) ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ เพราะความกลัวแต่อันเสื่อมไปแห่งทรัพย์ เป็นผู้ไม่มีเสียดอกแล้วเที่ยว (เป็น) นอนแล้ว ๑

อถ นํ ภริยา “กเถหิ สามิ, กิสฺมี เต ตณฺหาติ อาห ๑

ครั้งนั้น อ. ภรรยา กล่าวแล้ว (กะเศรษฐี) นั้น ว่า “ข้าแต่ นาย (อ. ท่าน) จงบอก, อ. ความอยาก ในอะไร (มีอยู่) แก่ท่าน” ดังนี้ ๑

โส วจฺนํ ปรีคิณฺโตะ วีย “อตฺถิ เม ตณฺหาติ อาห ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น เป็นราวกว่ากลืนอยู่ ซึ่งคำ (เป็น) กล่าวแล้ว ว่า “อ. ความอยาก ของเรา มีอยู่” ดังนี้ ๑

“กิ ตณฺหา สามิตฺติ ๑

(อ. ภรรยา ถามแล้ว) ว่า “ข้าแต่ นาย อ. ความอยาก อะไร (มีอยู่) แก่ท่าน” ดังนี้ ๑

“กปฺลลฺลพฺวํ ขาทิตฺตกาโมมฺหิตฺติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. เรา) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเคี้ยวกิน ซึ่งขนมเบื้อง ย่อมเป็น” ดังนี้ ๑

“อถ ภินฺนํ เม น กเถสิ, กิ ตวํ ทลิตฺทโหสิ, อิทานิ สกสสฺสกรณิคมวาสิณํ ปโหนเก กปฺลลฺลพฺเว ปจิสฺสามิตฺติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “(ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่), (อ. ท่าน) ไม่บอกแล้ว แก่ดิฉัน เพื่อประโยชน์อะไร, อ. ท่าน เป็นคนขัดสน ย่อมเป็น หรือ, ในกาลนี้ (อ. ดิฉัน) จักทอด ซึ่งขนมเบื้อง ท. อันเพียงพอ (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในนิคม ชื่อว่าสักกระทั้งสิ้นโดยปกติ” ดังนี้ ๑

“ภินฺเต เอเตหิ, อตฺตโน กมฺมํ กตฺวา ขาทิสฺสนตฺติติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. ประโยชน์) อะไร ของเธอ (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น, (อ. ชน ท. เหล่านั้น) กระทำแล้ว ซึ่งการงาน ของตน จักเคี้ยวกิน” ดังนี้ ๑

“เตนหิ เอกรจจนวสิน ปโหนเก กปัลลปูเว ปจิสสามิติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. ดิฉัน) จักทอด ซึ่งขนมเบื้อง ท. อันเพียงพอ (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในตรอกเดียวกัน โดยปกติ” ดังนี้ ๑

“ซานามหิ ทว มหัทธนาพานติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “อ. เรา ย่อมรู้ ซึ่งความที่แห่งเธอเป็นผู้มีทรัพย์มาก” ดังนี้ ๑

“อิมสฺมี เกหสามนเต สพฺเพสํ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. ดิฉัน) จะทอด กระทำให้เป็นของเพียงพอ (แก่ชน ท.) ทั้งปวง ในที่ใกล้เคียงแห่งเรือน นี้” ดังนี้ ๑

“ซานามหิ ทว มหัชฌาสยพานติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “อ. เรา ย่อมรู้ ซึ่งความที่แห่งเธอเป็นผู้มีอชยาศัยใหญ่” ดังนี้ ๑

“เตนหิ เต ปุตตทารมตฺตสฺเสว ปโหนกํ กตฺวา ปจามิติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. ดิฉัน) จะทอด กระทำให้เป็นของเพียงพอ (แก่ปิยชน) ผู้สีกว่าบุตรและทาระ ของท่านนั้นเทียว” ดังนี้ ๑

“กินฺเต เอเตหิติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. ประโยชน) อะไร ของเธอ (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น” ดังนี้ ๑

“กึ ปน ตฺยฺญจ มยฺญจ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “กึ (อ. ดิฉัน) จะทอด กระทำให้เป็นของเพียงพอ แก่ท่านด้วย แก่ดิฉันด้วย หรือ” ดังนี้ ๑

“ตฺวํ กิ กริสฺสสีติ ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “อ. เธอ จักกระทำ เพราะเหตุไร” ดังนี้ ๑

“เตนหิ เอกกสฺเสว เต ปโหนกํ กตฺวา ปจามิติ ๑

(อ. ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. ดิฉัน) จะทอด กระทำให้เป็นของเพียงพอ แก่ท่าน ผู้ผู้เดียวท่านเทียว” ดังนี้ ๑

“อิมสฺมี จาเน ปจฺจมาเน, พหุ ปจฺจาสิสนฺติ, สกตตณฺฑุเล จเปตฺวา ภินฺนตณฺฑุเล จ (P32) อุทฺธนฺกปฺลลาณี จ อาทาย โถกํ ชีรสปิรมฺภูผาณิตฺตฺว จเหตฺวา สตฺตมฺภิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริมตลํ อารุหฺย ปจ, ตตฺถาหํ เอกโกว นิสิตฺติวาทา ขาทิสฺสามิตี ๑

(อ. เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า “(ครั้นเมื่อขนม) (อันเธอ) ทอดอยู่ในที่นี้, (อ. ชน ท.) ผู้มาก ย่อมหวังเฉพาะ, (อ. เธอ) เว้นแล้ว ซึ่งข้าวสารทั้งสิ้น ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งข้าวสารอันหักแล้ว ท. ด้วย ซึ่งเตาและกระเบื้อง ท. ด้วย ด้วย ถือเอาแล้ว ซึ่งน้ำมันและเนยใสและน้ำผึ้งและน้ำอ้อย อันหน้อยหนึ่งด้วย ขึ้นแล้ว สู่พื้นอันมีในเบื้องบน แห่งปราสาท อันประกอบแล้ว ด้วยชั้นเจ็ด จงทอด, อ. เรา ผู้ผู้เดียวเที่ยว จักนั่งเคี้ยวกิน (ในที่) นั้น” ดังนี้ ๑

สา “สาธุติ ปฏิสฺสุณิตฺวา คเหตฺพุทฺธํ คาหาเปตฺวา ปาสาทํ อารุหฺย ทาลียะ วิสฺสชฺเชตฺวา เสฏฺฐี ปกฺโกสาเปสิ ๑

(อ. ภรรยา) นั้น ฟังตอบแล้ว ว่า “อ. ดีละ” ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ) อัน (อันบุคคล) ฟังถือเอา ขึ้นแล้ว สู่ปราสาท ไล่แล้ว ซึ่งนางทาสี ท. (ยังบุคคล) ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งเศรษฐี ๑

โส อาทิตฺโต ปฏฺจาย ทวารานิ ปิณฑนโต สพุทฺทวารุ สฺสจฺฉิกานิ ทตฺวา สตฺตมํ ตลํ อภิรุทฺติวาทา ตตฺถปิ ทวารํ ปิณฑิตฺวา นิสิตฺติ ๑

(อ. เศรษฐี) นั้น ปิดอยู่ ซึ่งประตู ท. จำเดิม แต่ต้น ให้แล้ว ซึ่งกลอนและลิ้ม ท. ในประตูทั้งปวง ท. ขึ้นเฉพาะแล้ว สู่พื้นที่เจ็ด ปิดแล้ว ซึ่งประตู นั่งแล้ว (ณ ชั้นที่เจ็ด) แม่นั้น ๑

ภริยาปิสุสฺส อุทฺธเน อคฺคิ ชาเลตฺวา กปฺลลํ อโรเปตฺวา ปุเว ปจิตฺตุ อารภี ๑

แม้ อ. ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น ยังไฟ ให้โพลงแล้ว ในเตา ยกขึ้นแล้ว ซึ่งกระเบื้อง เริ่มแล้ว เพื่ออันทอด ซึ่งขนม ท. ๑